

Dr. Gazdag Kerecsi Dóra – Dr. Bács Zoltán – Dr. Fenyves Veronika

A számviteli beszámolók információinak döntéstámogató szerepe

ÖSSZEFOGLALÁS

A pénzügyi információk a döntéshozatal egyik legfontosabb eszközei. A segítségükkel elemezhető a múlt és a jelen, valamint prognosztizálható a jövő, azaz egy kommunikációs eszközként is felfogható. A vállalatoknak kötelező nyilvánosságra hozni a működésükkel kapcsolatos információkat a hatékony befektetési döntések meghozatala érdekében, mivel a befektetők a számviteli beszámolóból nyert információkra támaszkodnak, azt elemzik és értelmezik, mint a jövőbeli hozamráták előrejelzéseinek és a kockázatértékelésének alapját. Kutatásunk során célunk megvizsgálni, hogy a gazdasági szakemberek figyelembe veszik-e és hasznosítják-e a partnereik által közzétett számviteli beszámolóban és a kiegészítő mellékletben foglalt információkat.

Kulcsszavak: kiegészítő melléklet, számviteli beszámoló, döntéstámogatás,

Jelkódok: M21; M41

AZ INFORMÁCIÓ ÉS A SZÁMVITELI BESZÁMOLÓ

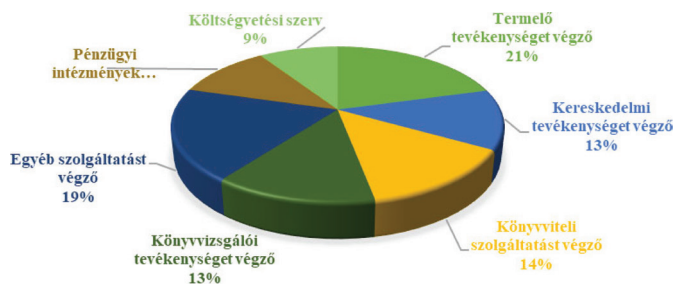
A döntéshozatal szempontjából három fő tényező emelhető ki, amely az információ, a tudás és a gyorsaság (KEREZSI, 2017). Tehát a gazdálkodó egységek sikeres menedzselésében a megfelelő helyen és időben rendelkezésre álló releváns információknak kulcsszerepük van. A munkaerő, a tőke és a természeti erőforrás, mint termelési tényezők mellé plusz termelési tényezőként elsőnek KNIGHT (1921) és SCHUMPETER (1980) definiálta a vállalkozói készségeket. Viszont a versenyképesség és a sikeresség elérése érdekében több erőforrás szükséges, melyek a vállalat értékteremtő folyamatainak az inputjai (ANTAL-MOKOS et al., 1997). Ennek megfelelően plusz tényezőként definiálta a fentiekén túl KOPÁNYI (1990) és ARATÓ – SCHWARCZENBERGER (1993) az információt és a tudást. Az információ egyik legfontosabb feladata, hogy a vállalatok számára megmutassa a lehetőségeket és visszaszorítsa a kockázatot a tervezés, szervezés, ellenőrzés segítségével (FICZERÉ-NÉ et al., 2009).

Az információ lényegében a megfelelő tervezéshez szükséges parancsként is felfogható. Az üzleti életben a pénzügyi információk segítik felhasználóit abban, hogy a döntések meghozatalához előre jelezzék a pénzáramlások összegét, idejét és elkerülhetetlenségét (BERTHILDE – RUSIBANA, 2020). A nagy és a kisvállalatok a jogalkotói követelmények teljesítésén túl a meglévő befektetők megtartása mellett az új befektetők vonzására töreksenek a jól elkészített és közzétett számviteli beszámolóval. A beszámoló hiánya problémát jelentene számukra a vállalat nyereségének meghatározásában és a vállalati teljesítmény értékelésében, a gazdasági, befektetési és finanszírozási

döntések meghozatalában (KAWUGANA, 2019). A kiegészítő melléklet elengedhetetlen eszköze a gazdálkodó megbízható és valós összképének összeállításában, ebből kifolyólag számszaki adatokon túl számos szöveges magyarázatot is tartalmaz (BŐCSKEI et al., 2015).

A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS BEMUTATÁSA

Kutatásunk során egy kérdőíves felmérést készítettünk a gazdasági szakemberekkel, melynek célja volt felmérni azt, hogy hogyan vélekednek a partnervállalkozásai kiegészítő mellékletével kapcsolatban. A kérdőívben alkalmazott kérdéstípusok zárt formájúak, jellemzően Likert-skála jellegű, melyet GÖB et al. (2007) és JAMIESON (2004) szerint előszeretettel használják attitűdök mérésére, továbbá a legnépszerűbb az ötfokozatú és a hétfokozatú. Az osztályzatok vagy pontszámok a kitöltő jóváhangyásának vagy egyetértésének növekvő sorrendjében történik, ahol az 1 az egyáltalán nem érték egyet, míg az 5 a teljes mértékben egyetérték (SAJTOS – MITEV, 2009). A kérdőív kitöltésének időszaka 2020. december 3. és 2021. március 26. volt, melyek online formában kerültek kiküldésre a lehetséges kitöltők részére. DILLMAN – BOWKER (2001) szerint a webes felmérések napjainkban széles körben elterjedtek, a növekedést pedig az online felmérésből eredő hibák sem gátolják, négy nagy felmérési hibaforrás lehetséges, a mintavétel, a lefedettség, a mérés formája, fajtája és a válasz hiánya. Módszertant tekintve klaszteranalízist alkalmaztunk annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, kik azok, akik a döntéshozatal során fontosnak tartják és figyelembe veszik a partnerek beszámolójában, kiegészítő mellékletében foglalt információkat. A klaszteranalízis során az adatokat csoportosítjuk, azaz olyan módon rendezzük őket homogén alcsoportokba, hogy az válaszadók előre meghatározott kritériumértékeit figyelembe vesszük. A klaszterek tagjai hasonló tulajdonságokkal bírnak, így azok a gyakorlati szempontból is logikus és értelmezhető alcsoportok (SIMON, 2006).

1. ábra: A vizsgált vállalatok tevékenységük szerinti megoszlása (N=464)

Forrás: Saját szerkesztés (2023)

A vizsgált mintában a vállalatok tevékenységük szerinti megoszlása (1. ábra) alapján 21%-uk termelő tevékenységet, 19%-uk egyéb szolgáltatást végez. Egyéb szolgáltatás közé sorolható például a szállítás, raktározás, információ, kommunikáció, oktatás, stb. A válaszadó vállalkozások 14%-a könyvviteli szolgáltatást, míg 13%-13%-a könyvvizsgálói tevékenységet és kereskedelmi tevékenységet folytat. Továbbá közel egytizedük pénzügyi intézményként (11%) és költségvetési szervként (9%) működik a kérdőív kitöltésekor.

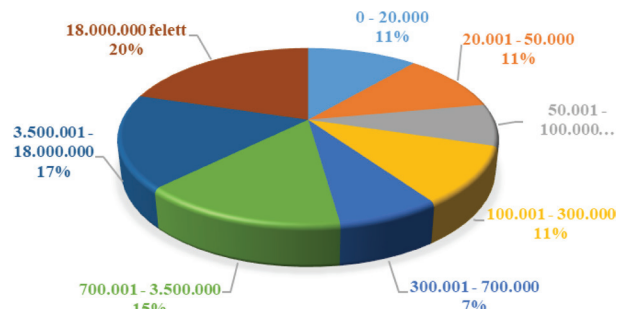
A kérdőívben meghatározott árbevétel kategóriák a KKV besorolást figyelembe véve kerültek meghatározásra. A kis- és középvállalkozásokról szóló 2004. évi XXXIV. törvény szerinti besorolás alapján mikro-, kis-, közép-, és nagyvállalkozást különböztet meg egymástól. Az adott vállalkozás méretkategóriába történő besorolásához a létszámot, éves nettó árbevételt és mérlegfőösszeget szükséges figyelembe venni. Amennyiben csak az értékesítés nettó árbevételét határozzuk meg, úgy mikro-vállalkozásnak minősül az adott vállalkozás, ha az árbevétele nem haladja meg a 2 millió eurónak megfelelő forintösszeget (ez körülbelül 700 millió forintnak felel meg), míg kisvállalkozásnak minősül, ha az árbevétele a 10 millió eurónak megfelelő forintösszeget (3.500 millió forintot) nem haladja meg. Továbbá az adott gazdasági társaság középvállalkozás méretkategóriába tartozik, amennyiben az árbevétele az 50 millió eurónak megfelelő forintösszeget (18.000 millió forintot) nem éri el, ha ezt az értékhatárt meghaladja, úgy nagyvállalatról beszélhetünk (2004. ÉVI XXXIV. TÖRVÉNY).

Amennyiben csak a fenti információt vesszük figyelembe, úgy a válaszadók közel fele mikro-vállalkozásnak minősülne, 15%-a kisvállalkozásnak, 17%-a középvállalkozásnak és 20%-a nagyvállalkozásnak (2. ábra). Előző évi, azaz a 2019-es üzleti évre vonatkozó éves nettó árbevételét tekintve a válaszadó szervezetek 11%-a 20 millió forint alatti árbevételt realizált, szintén 11%-a 20 és 50 millió forint közöttit, 8%-uk 50 és 100 millió forint közöttit, 11%-uk 100 és 300 millió forint közöttit, míg 7%-uk 300 és 700 millió forint közötti árbevételt mutatott ki az előző lezárt üzleti évében. A mintában szereplő vállalkozások 15%-a 700 millió és 3,5 milliárd forint közötti összegű árbevételre, 17%-a 3,5 és 18 milliárd forint közötti összegű árbevételre tett szert az előző üzleti évében. Továbbá a kategóriákat figyelembe véve a minta legnagyobb arányát a 18 milliárd forint feletti árbevételt realizáló válaszadó vállalatok tették ki (20%).

A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS EREDMÉNYE

Az alábbi alapinformációk szerint került az adatbázis klaszterezésre:

- Döntéshozatal (például egy vevőelemzés) során figyelembe veszi-e más gazdálkodó szervezet számviteli beszámolójában foglalt információkat?
- Döntéshozatal során figyelembe veszi-e más gazdálkodó szervezet számviteli beszámolójának kiegészítő mellékletében foglalt információkat?
- Mennyire tartja fontosnak, azon piaci szereplők kiegészítő mellékletében szereplő információkat, amelyekkel a munkája során találkozik?
- A kiegészítő mellékletben található információk milyen mértékben támogatják döntéseit?
- A vállalat tevékenységének meghatározása:
- A vállalat előző évi értékesítés nettó árbevétele (eFt-ban):
- A vállalat által készített beszámoló

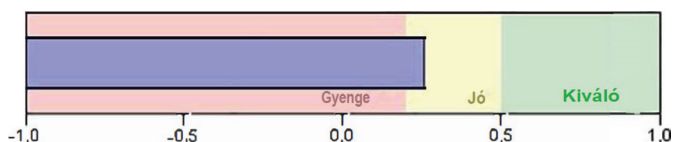
2. ábra: A vizsgált vállalatok 2019-es üzleti évi árbevétel szerinti megoszlása (ezer forint) (N=444)
Forrás: Saját szerkesztés (2023)

Ezek alapján a kétlépcsős klaszter analízissel két klasztert határozott meg. Az átlagos sziluett együttható értéke 0,3 volt (3. ábra), amely megfelelő klaszterszeparációt és kohéziót jelentett a klaszter analízis módszertanának alkalmazásához. Klaszterminőség

A KOHÉZIÓ ÉS A SZEPARÁCIÓ SZILUETTJE

Az eredmények alapján két klaszter került kialakításra, egy 269 vállalatot tartalmazó (a cégek közel 68%-a) és egy 127 vállalatot tartalmazó, amely a cégek 32%-át tartalmazza. A klaszterek jellemzőit a 1. táblázat tartalmazza. A kérdések sorrendje mutatja azok relatív fontosságát a klaszterek kialakulásában (a kérdőívben belül csak azok a kérdések szerepelnek itt, amelyek a klaszterezés során felhasználásra kerültek).

A második klaszterben szereplő cégek 56%-ának fontos a piaci szereplők kiegészítő mellékletében szereplő információ, ezzel szemben az 1. klasztert főleg azok alkották, akik szerint kevésbé szükséges (48%). A második klaszter többségben voltak azok (59%), akik munkáját támogatja a kiegészítő melléklet információ tartalma, míg az egyes klaszter 52%-a olyan cég volt, akik munkáját kevésbé támogatja. A két klaszter hozzáállása teljesen ellentétes volt az 1. kérdés esetében. A 2. klaszter cégei (szinte mindenki, 97,8%) figyelembe veszi más gazdálkodó szervezet számviteli beszámolójában foglalt információkat a döntéshozatal során, míg az egyes klaszter esetében a cégek nagy része (56,7%) nem veszi azt figyelembe. A más gazdálkodó szervezet számviteli beszámolójának kiegészítő mellékletében foglalt információkat viszont mind a két klaszter figyelembe veszi, mivel ez volt a domináns válasz mindkét esetben, habár eltérő mértékben (99% és 63%). A tevékenységi körök kevésbé voltak egyértelműek, a második klaszterben domináltak az egyéb szolgáltatást végző vállalkozások, míg az első klaszter 20,5%-át a kereskedelmi tevékenységet végző vállalkozások adták. Mind a két klaszterben az éves beszámoló volt túlsúlyban (habár eltérő arányban), míg a második klaszter esetében jellemzőek voltak a nagyobb cégek (18 milliárd forint felett), addig ehhez képest az első klaszter az ennél kisebb cégeket tömörítette (700

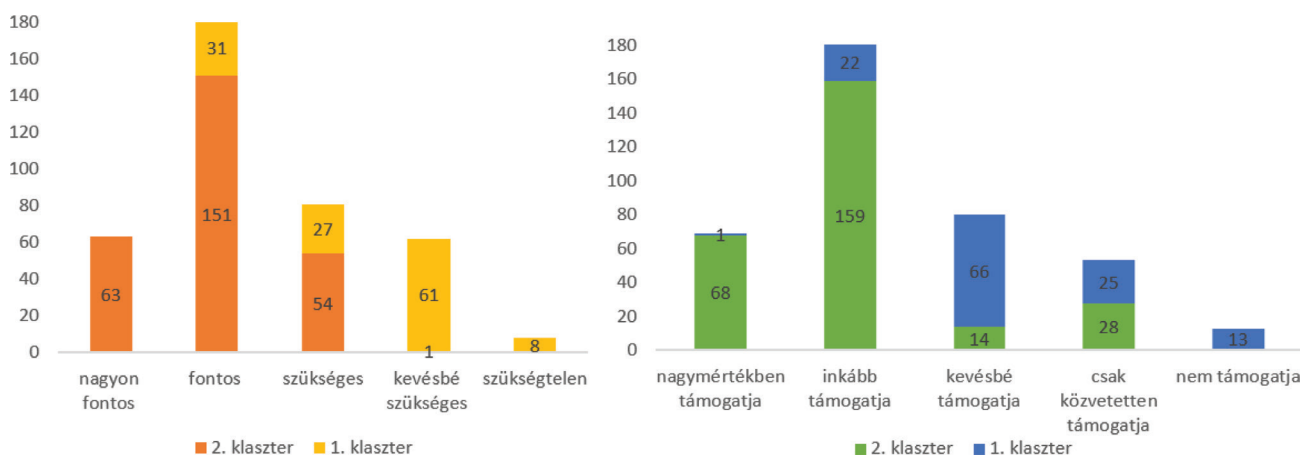
3. ábra: A klaszter elemzés minőségének ábrázolása
Forrás: Saját szerkesztés (2023)

1. táblázat: A klaszterek jellemzői (N=396)

Klaszter	2. klaszter		1. klaszter		Fontosság*
	Méret	67,9% (269)	32,1% (127)		
Megnevezés	Legjellemzőbb válasz	%	Legjellemzőbb válasz	%	
Kiegészítő mellékletben szereplő információk fontossága	2 – (fontos)	56,10	4 – (kevésbé szükséges)	48,00	1,00
Kiegészítő mellékletben szereplő információk döntéstámogatása	2 – (inkább támogatja)	59,10	3 – (kevésbé támogatja)	52,00	0,99
Számviteli beszámolóban szereplő információk figyelembevétele	1 – (igen)	97,80	2 – (nem)	56,70	0,92
Kiegészítő mellékletben szereplő információk figyelembevétele	1 (igen)	98,90	1 – (igen)	63,00	0,58
Tevékenység	5 – (egyéb szolgáltatást végző)	23,80	2 – (kereskedelmi tevékenységet végző)	20,50	0,31
Beszámoló típus	1 – (éves beszámoló)	45,00	1 – (éves beszámoló)	31,50	0,31
Értékesítés nettó árbevétele	8 – (18.000.000 felett)	23,00	6 – (700.001 – 3.500.000)	22,00	0,09

*A fontossági mérőszám a klaszterképzés során becsült fontosságot mutatja (0 és 1 közötti szám)

Forrás: Saját szerkesztés (2023)

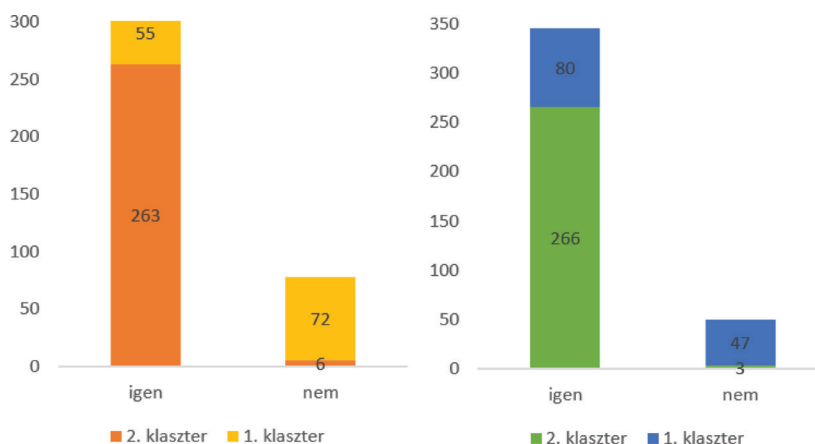
4. ábra: A klaszterek jellemzői a kiegészítő mellékletben szereplő információk fontossága (bal) és a kiegészítő mellékletben szereplő információk döntéstámogatása (jobb) szerint (N=396)

Forrás: Saját szerkesztés (2023)

millió és 3,5 milliárd forint között). Hozzá kell viszont tenni, hogy ezek a cégek a klaszter mindössze 22-23%-át tették ki, így ilyen szempontból nem volt egyértelmű a klaszter összetétele.

A 4. ábra mutatja, hogy a 2. klaszterbe tartoznak azon vállalkozások, melyek fontosnak tartják a kiegészítő mellékletben található információkat, valamint azok inkább támogatják őket a döntéshozatalban. A klaszterben szereplő vállalkozások 80%-a nagyon fontosnak és fontosnak ítéli meg a számviteli törvény előírásainak megfelelően közzétett magyarázatokat a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteiben, és 84%-ukat a döntések meghozatalában inkább és nagymértékben támogatja. Ezzel szemben az 1. klaszterben szereplő vállalkozások közel fele a kiegészítő mellékletben szereplő információkat kevésbé szükségesnek ítélte meg, és őket a döntéshozatalban már csak kevésbé támogatja (52%). Amit érdemes kiemelni, hogy 6%-uk szükségtelennek ítélte meg a közzétételeket és 10%-uk döntéseit pedig egyáltalán nem támogatja. Továbbá az 1. klaszter 45%-a fontosnak és szük-

ségesnek tekinti a kiegészítő mellékletből nyerhető információkat, viszont 82%-uk döntéshozatalát kevésbé, közvetetten vagy nem támogatja.

5. ábra: A klaszterek jellemzői a számviteli beszámolóban szereplő információk figyelembevétele (bal) és a kiegészítő mellékletben szereplő információk figyelembevétele (jobb) szerint (N=396)

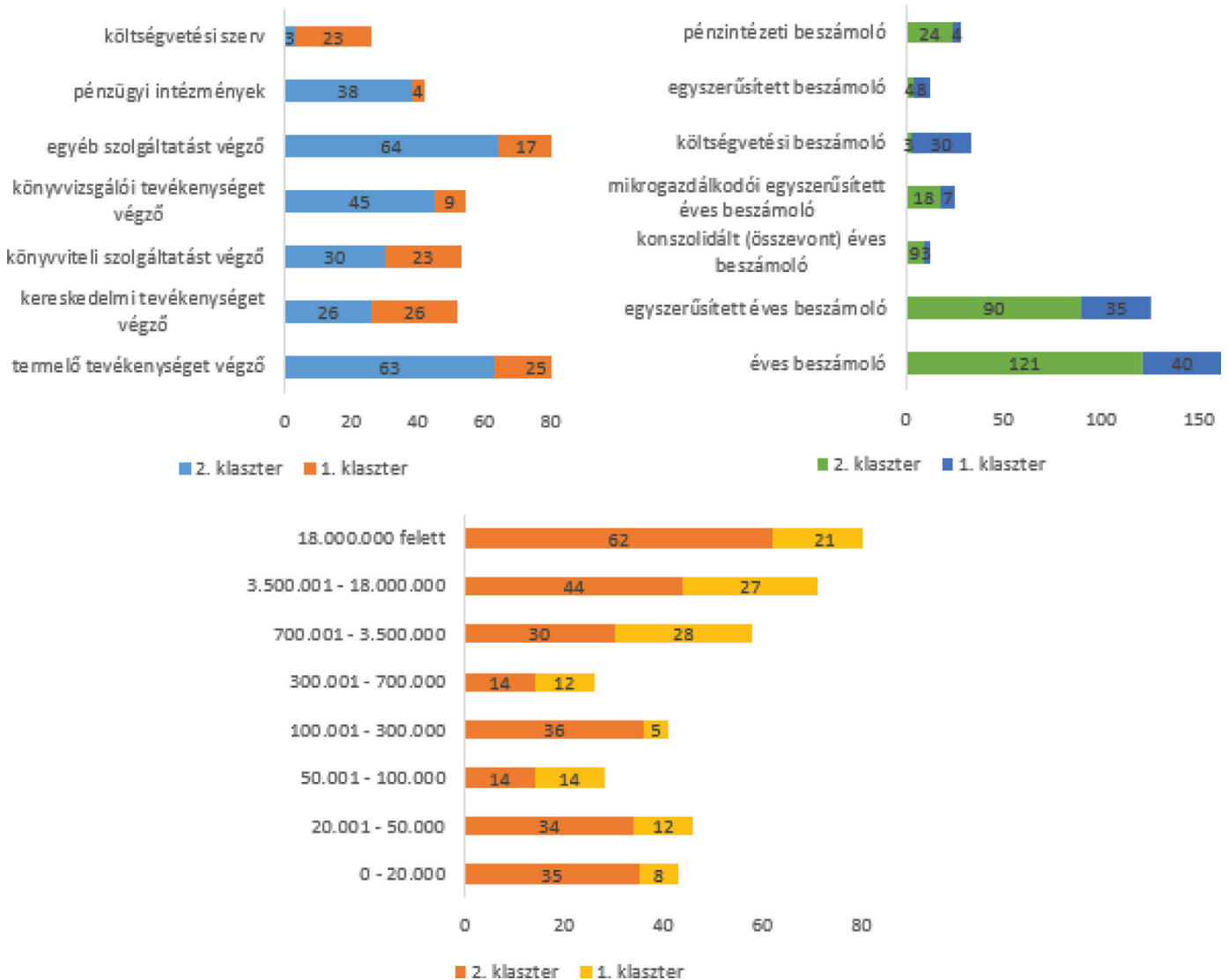
Forrás: Saját szerkesztés (2023)

A számviteli beszámolókbán, valamint a kiegészítő mellékletben szereplő információk figyelembevételének jellemzőit az 1. és 2. klaszterre vonatkozóan az 5. ábra tartalmazza. Kiemelendő, hogy a 2. klaszterben szereplő vállalkozásoknak majdnem 100%-a figyelembe veszi a számviteli beszámolóban (mérleg, eredménykimutatás, kiegészítő melléklet) szereplő adatokat és a kiegészítő mellékletben megtalálható információkat. Továbbá fontos megjegyezni, hogy az 1. klaszternek már kevésbé volt fontos a kiegészítő melléklet a döntéstámogatás kapcsán (4. ábra), viszont a 43%-uk így is figyelembe veszi a számviteli beszámoló adatait, és 63%-uk a kiegészítő melléklet magyarázatait.

A klaszterek kialakításában a vállalatok általános jellemzői, mint tevékenységi körük, beszámoló típusuk, és árbevétel szerinti nagyságuk, nem játszott nagy szerepet, hiszen a fontossági mérőszámuk, melyek a klaszterképzés során a becült fontosságot mutatják a legalacsonyabb, 0,31 és 0,9 (1. táblázat). A 6. ábra mutatja be a két klaszter tevékenység, beszámolótípus, és előző évi értékesítés nettó árbevétel nagyság szerinti megoszlását. Látható, hogy a 2. klaszterben legnagyobb arányban egyéb szolgáltatást végző (24%), termelő tevékenységet végző (23%)

és könyvvizsgálói tevékenységet (17%) folytató vállalkozások vannak jelen. Az itt található vállalatok 45%-a éves beszámolót készít, 33%-a pedig egyszerűsített éves beszámolót tesz közzé. A 2. klaszterben szereplő vállalatok 39%-ánál 3,5 milliárd forintnál magasabb az előző évi értékesítés nettó árbevétele, míg 26%-uk 50 millió forint alatti árbevételre tett szert. Ezzel ellentétben az 1. klaszterben nagyrészt termelő és kereskedelmi tevékenységet végző vállalkozások vannak jelen (20-20%), továbbá könyvviteli szolgáltatást és költségvetési tevékenységet folytatók (18-18%). Beszámolótípust tekintve az éves és egyszerűsített éves beszámolót készítőik dominálnak (31% és 28%), de jelentős részarányt képvisel a költségvetési beszámoló is (24%). Előző évi árbevétel nagyságukat tekintve a klaszterbe tartozó vállalkozások 60%-a 700 millió forint feletti árbevételűt generált, 38%-uk 3,5 milliárd forint felett.

A klaszterezés újabb változók (például a kiegészítő mellékletben szereplő egyes információk fontosságának megítélésével vagy azok főkomponens változataival) kiegészítésével próbáltuk megvalósítani, viszont ebben az esetben annak minősége minden esetben romlott. Ez arra utal, hogy a válaszok nem olyan homogének, így nem lehet őket egyértelműen homogén

6. ábra: A klaszterek jellemzői tevékenység (bal felső), beszámolótípus (jobb felső) és értékesítés nettó árbevétel (alsó) szerint (N=396)

Forrás: Saját szerkesztés (2023)

csoportokba sorolni. Azaz a vélemények heterogének, sok tényezőtől függenek, így nem lehetett tovább egyértelműen klaszterezni őket.

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunk során célunk volt megvizsgálni azt, hogy a gazdasági szakemberek figyelembe veszik-e és hasznosítják-e a partnereik által közzétett számviteli beszámolóban és a kiegészítő mellékletben foglalt információkat.

Az eredmények igazolják, hogy a döntéstámogatás és döntéshozatal során a vállalkozások jól elkülöníthető csoportokra bonthatók a kiegészítő melléklet figyelembevétele szerint. Az első klaszterbe tartoznak azon vállalkozások, melyek nem veszik figyelembe a döntéseik meghozatalakor a beszámolóban foglalt információkat, ennek megfelelően a kiegészítő mellékletben szereplő szöveges magyarázatok számukra kevésbé fontos, így a döntéshozatalban is kevésbé támogatja őket. Míg a másik csoportba (2. klaszter) azon vállalkozások tartoztak, melyek a döntéshozatalkor figyelembe veszik a partnerek beszámolóiban foglalt adatokat, így a kiegészítő mellékletben szereplő információk támogatják azt. Ebből kifolyólag a partnervállalatok kiegészítő mellékletében bemutatott információkat is fontosnak tartják.

Azaz nem minden érdekelt veszi figyelembe, használja a döntései meghozatalakor a beszámolóban foglalt információkat. Viszont a partnerek kiegészítő mellékletében szereplő információkat azok a vállalkozások is figyelembe vennék, akiket a gazdasági döntések meghozatalakor kevésbé támogat a partnerek számviteli beszámolója. Ennek az az oka, hogy a partnervállalatok kiegészítő mellékletei nem biztosítják a gazdasági döntés meghozatalához szükséges információkat.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

„A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-5 (Bolyai+) kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANTAL-MOKOS, Z. – BALATON, K. – DRÓTOS, GY. – TARI, E. (1997): Stratégia és szervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 294 p.
- ARATÓ, I. – SCHWARCZENBERGER, I. (1993): Információs rendszerek szervezési módszertana. Computerbooks, Budapest, 206 p.

- BERTHILDE, M. – RUSIBANA, C. (2020): Financial Statement Analysis and Investment Decision Making in Commercial Banks: A Case of Bank of Kigali, Rwanda. *Journal of Financial Risk Management*, 9(04), pp. 355-376. <https://doi.org/10.4236/jfrm.2020.94019>
- BÖCSKEI, E. – FENYVES, V. – ZSIDÓ, K. – BÁCS, Z. (2015): Expected Risk Assessment—Annual Report versus Social Responsibility *SUSTAINABILITY* 7(8), pp. 9960-9972. <https://doi.org/10.3390/su7089960>
- DILLMAN, D. A. – BOWKER, D. K. (2001): The web questionnaire challenge to survey methodologists. *Online social sciences*, 7, pp. 53-71.
- FICZERÉNÉ, N. K. – BAKOS, T. E. – ZÖRÖG, Z. (2009): Az önkormányzati pénzgazdálkodás és a belső ellenőrzési funkció összefüggései, gyakorlati tapasztalatai. Erdei Ferenc V. Tudományos Konferencia, Kecskemét, pp. 156.
- GÖB, R. – MCCOLLIN, C. – RAMALHOTO, M. F. (2007): Ordinal Methodology in the Analysis of Likert Scales. *Quality & Quantity*. 5(41), pp. 601-626. <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9089-z>
- JAMIESON, S. (2004): Likert scales: how to (ab)use them? *Medical Education*, 38(1), pp. 1217-1218. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2004.02012.x>
- KAWUGANA, A. (2019): Role of financial statement in investment decision making. *International Journal in Management and Social Science*, 7(1), pp. 87-99.
- KEREZSI, D. (2017): A kiegészítő melléklet szerepe a piaci szereplők tájékoztatásában *International Journal of Engineering and Management Sciences (IJEMS)*, 2(4) pp. 202-222. <https://doi.org/10.21791/ijems.2017.4.17>
- KNIGHT, F. H. (1921): Risk, Uncertainty and Profit. Houghton Mifflin Company, Boston, New York, 321 p.
- KOPÁNYI, M. (1991): *Mikroökonómia*. Budapest, Aula Kiadó, 556 p.
- SAJTOS, L. – MITEV, A. (2009): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest, ISBN 978-963-9659-08-7 20-21.
- SCHUMPETER, J. A. (1980): A gazdasági fejlődés elmélete. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 320 p.
- SIMON, J. (2006): A klaszterelemzés alkalmazási lehetőségei a marketingkutatásban. *Statisztikai Szemle*. 84(7), pp. 627-650.
2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400034.tv>